

– Man måste använda huvudet för att öppna hjärtat!

Sven Wollter om två (eller tre) stora roller

Sven Wollter spelar Sir John i Ronald Harwoods *Påklädaren* på Stockholms stadsteater. Pjäsen utspelar sig i England under andra världskriget, och Sir John är den stora stjärnan i ett teatersällskap, som på kvällarna spelar *Kung Lear*. Hans påklädare, som spelas av Johan Rabaeus, får i pjäsen samma roll som narren i Shakespeares drama. Sven Wollter menar att man också ska kunna se Sir John i *Kung Lear* och tvärtom.

– Också *Påklädaren* handlar om en livsresa. Några centrala repliker handlar om skådespelarens pliktuppfyllelse och hängivenhet. Där finns en beskrivning av oss människor, om hur vi kan gå så in i våra uppgifter så att vi glömmer allting. Konstens förbannade plåga! Och man kan diskutera om man ska leva ett sådant liv.

I pjäsen säger Sir John “Och du är beredd att offra det andra människor kallar liv?” till Irene, en yngre skådespelare i pjäsen. Sven Wollter menar att moderna skådespelare försöker att inte offra livet för konsten, men att omgivningen kan tycka att det har funnits tider när det ändå varit så.

– Jag förstår Sir John och vet vad han har offrat, och visst kan jag spela den rollen bättre för att jag har känt det själv, men jag är inte en Sir John utan en modern människa som vet att familjen och det sociala måste få sitt. Nej, det har inte alltid varit så, men det måste kompenseras, måste ersättas med närhet och närvaro, så att man kan ta vara på den rikedom som livet innehåller.

Sven Wollter tycker att han har haft stor nytta av att ha spelat *Kung Lear* nu när han spelar *Påklädaren*, att alla i ensemblen har haft nytta av det.

– När de kommit till de här parallella handlingarna i *Kung Lear* och *Påklädaren*, har jag kunnat berätta hur jag tänkte som Lear, eftersom jag fortfarande känner att jag har den pjäsen i kroppen.

Sven Wollter i *Påklädaren*. Foto: Lesley Leslie-Spinks

SVEN WOLLTER HAR OCKSÅ SPELAT titelrollen i *Macbeth*, en pjäs som han säger att han levat med under hela sitt skådespelarliv. Den fascinerar honom för att den är en av Shakespeares marigaste pjäser. Han minns hur han sommaren 1954, nysst antagen till Göteborgs stadsteaters scenskola, liftade till Paris och i ett bokstånd vid Seine hittade en bok som kom att betyda mycket för honom. Den hette *Criminal types in Shakespeare* av August Goll, en dansk kriminolog som ägnade sig åt brottsundersök-

Sven Wollter och Johan Rabaeus i *Påklädaren*. Foto: Lesley Leslie-Spinks

ningar på det psykologiska och vetenskapliga planet.

– Han undersökte Macbeth, Lady Macbeth, Iago, Brutus, Rickard III, de stora skurkarna i Shakespeares dramer. Han menar att Macbeth inte är någon vanebrottsling utan egentligen en människa med höga ideal, Skottlands främste kämpe. I början av pjäsen säger Macbeth: “Vilken hemsk och härlig dag!” Det är nyckeln till hans karaktär för min del, ambivalensen mellan empatiska känslor för de människor som går under och hjältekänslan. Båda sidorna finns i hans karaktär. Han har höga ideal: att kämpa för och vara trogen kungen, att våga livet för nationen. Hans hustru Lady Macbeth älskar honom, tycker att han är den bästa, och hon gör det hon gör av kärlek. Hon tycker helt enkelt att Macbeth är den rätte kungen, och han övertalas också till att tro det och att mörda Duncan. Men när Macbeth gör det, bryter han mot sina egna ideal, mot sitt eget liv, mot allt vad han egentligen tror på. Och all hans ångest, hans hallucinationer och så småningom hans sinnessjukdom, till och med hans fortsatta mördande för att täcka över det första mordet, allt detta hänger samman med att han mördar mot sin natur, inte tack vare. Iago i *Othello* har föga problem med sina brott, inte heller Rickard III. Andra skurkar gör det av olika skäl, Brutus av idealistiska. Hade Macbeth nöjt sig med mordet på Duncan och sedan levat som en god kung, hade det inte blivit några problem, men det hade inte heller blivit någon pjäs.

– Det som gör pjäsen så stor är att den handlar om en människa som går under av sin egen brottslighet. Lady Macbeth älskar honom och honom menar också i pjäsen: Men nu är det ju bra, vad är det för problem? när han ser syner och fortsätter mörda. Hon blir sjuk och bryter samman för att hon inte förstår varför hon inte är tillräcklig för

honom. Han överger ju henne i en slags mental skilsmässa, går in i sitt öde, och hon går under av sin kärlek.

– De moraliska aspekterna på att döda en regent tror jag Shakespeare betraktade med ganska krassa ögon. Under den här perioden högg man huvudet av varandra i maktstrider, så det var normalt beteende. Duncan hade säkert huggit av en del huvuden på väg till makten kan man tänka. Macbeth är en annan natur. Men vi fick en del kritik för att vi spelade pjäsen så; vissa tyckte att jag gjorde Macbeth för mjuk.

– Jag tycker man måste spela Macbeth på det sätt jag beskrivit för det ger en bild av tyrannens natur. Shakespeare som den store humanisten anser inte att ondska är medfödd, utan att den uppstår ur sociala och andra förhållanden. Även om vi pratar om Saddam Hussein, Hitler, Stalin eller vem du vill, så måste vi inse att ondska är social och inte genetisk.

– Samtidigt gjorde regissören i vår uppsättning en annan, moderniserad föreställning med lite hårdare förtecken. Tv-monitorer kom upp ur golvet och vi ville att folk skulle få associationer till hur medierna skapar människors maltbehov. Lite övertydligt kan man tycka i efterhand, men det var ett försök att få oss förstå hur vi kan trissas till att vilja utveckla och behålla makten. Amerika är en slags Macbeth. Man vill ha mer makt och mycket vill ha mer. Macbeth mördar innan han blir mördad själv, han för preventiva krig, faktiskt precis som George W Bush, även om han inte som Macbeth slog ihjäl sin föregångare.

SVEN WOLLTER TYCKER ATT BÅDE Macbeth och Kung Lear är 'rövarhistorier', som inte är värda pappret de är skrivna på, om inte den här psykologin fungerar.

– Ja vem tror på häxor och knivar som far i luften som i *Macbeth*? Och man kan säga att *Kung Lear* har en omöjlig intrig, där man ibland inte vet var man är, och brev som sänds hit och dit. Inte för inte blir 'sago-

Sven Wollter och Viveka Seldahl i *Macbeth* 1992. Foto: Lesley Leslie-Spinks

kung' i korsord just Lear. Men man ska inte tro att man bara kan spela intrigen, man måste spela människors relationer – människors öden. Då bryr sig inte publiken om att vissa saker inte är riktigt logiska.

SVEN WOLLTER ANVÄNDER SIG SJÄLV och sina erfarenheter i skapandet av en roll. Han tycker det är viktigt att till exempel leta upp 'gorillan i sig', inte som ondska, utan som vrede, som försvarsinstrument.

– Under årtusenden har vi utvecklat olika typer av instrument för att upprätthålla våra liv. Styrka, aggressivitet och hat är sådant vi behövde för att kunna försvara flocken. Sådant kan vi förpassa till avdelningen för onödiga tillgångar allteftersom vår civilisation utvecklas.

Häxorna i *Macbeth* på Stockholms stadsteater 1992. Foto: Lesley Leslie-Spinks

Vi män har inte längre någon flock att försvara, så vi behöver inte våra gorillagener, och vi är inte några djur heller.

– *Macbeth* utspelar sig i en tid när man skulle vara en man och Macbeth känner sin ambivalens: dödandet skulle vara en del av hans natur men det är snarare hedern som är en del av hans natur. Lady Macbeth provocerar honom i tidens anda men man kan inte skylla på henne utan snarare på hennes kärlek. Hon kan gå över lik för att upprätta sin man, för att han är den störste av alla. Hos henne finns en slags idoldyrkan som skulle kunna översättas till våra dagar, där man blir blind för sina handlingar för att upprätta det man beundrar och för att själv få vara med på den resan.

– Den Lear jag gjorde var också en man, en riktig renässansfurste, potent men trött på att regera: 'Här är jag, nu ska jag fördela mitt rike. Nu ska jag leva livets glada dagar, ut och jaga, skaffa brudar'. Och älsklingsdottern skulle få den finaste biten av riket. Men allt vänder när hon inte vill ha den. Man har trettio sekunder på sig från att man älskar denna dotter över allt till dess man skriker: 'Ut, försvinn, jag hatar dig!' Man måste tro på det när man gör det; att hans fåfånga är så stor. Pjäsen startar i blindhet. Lear är blind för den sanna kärleken och han har blivit det av

makt. Han har säkert inte varit en sämre kung än många andra men han har varit maktfullkomlig.

– Lears reaktion är mänsklig men naiv och så måste man spela honom. Man kan inte intellektualisera honom, men man måste använda huvudet för att öppna hjärtat. Döttrarna genomsådar att 'gubben vill fortsätta härskas' och de har sina egna ambitioner och planer, så småningom korsas de i den här vansinniga intrigen och de tar livet av varandra allihop.

– Lear får uppleva – och det beskriver Shakespeare på ett genialt sätt – hur hans eget maktspel spelas upp framför hans egna ögon. De makt-positioner han har levt med under hela sin kungaperiod övertas nu av hans bägge döttrar. Jag vet inte om de gör så mycket värre saker än de han har gjort.

– Och så har vi sidohistorien som är fruktansvärt viktig. Vi har Gloucester med bastarden Edmund. Hur har *han* varit som far? Det är en viktig roll som måste matcha Lear. Det var Sten Ljunggren som gjorde honom i vår uppsättning på Romateatern. Spelet mellan oss blev en höjdpunkt i föreställningen när vi äntligen möttes. Gloucester är också en makt-människa och har också syndat. Han har fröjdats med brudar och skaffat sig bastarden Edmund som han ändå erkänner som sin son. Gloucesters och Lears försyndelser som fäder går igen och drabbar dem. Kung Lear är ett existentiellt drama, ett drama om faderskap. Det finns inga mödrar i pjäsen. Det kan man klaga på men då hade det blivit ett annat drama. Nu kommer det också att handla om vår mänskliga tillvaro, vad vi gör med varandra och hur makten förvränger oss och gör oss omänskliga.

Intervju: Roland Heiel

Påklädaren på Stockholms stadsteater
19, 20, 21 aug, 11, 13, 14, 20, 21, 27, 28 sept
Regi: Rickard Günther. I rollerna: Sven Wollter, Johan Rabaeus, Marika Lindström, Sonja Hejdeman, Sara Lindh, Jonas Falk, Joakim Gräns. Scenografi: Peter Lundquist

Macbeth med rollfigurer ur lunchboxen

Lasse Åkerlund i Macbeth

En öl, en termos, en tomat och en mosbricka är några av rollinnehavarna i denna mycket annorlunda tolkning av Shakespeares *Macbeth*. Dolken i dramat utgörs av en korv, som vid mordet blir besudlat av kung Duncans blod. Allt detta spelas på ett bord vilket ger stor närkontakt med publiken.

LASSE ÅKERLUND GER *MACBETH* som enmansföreställning. Om föremålen är noga utvalda låter vi vara osagt men visst börjar tankarna vandra när vi hör valet av Lasse Åkerlunds vardagliga föremål. *Macbeth* spelas av en tomat och kung Duncan av en burk tomatpure, Lady *Macbeth* av en ståltermos, *Macduff* av en kniv. En jämförelse med dockteater tycker Lasse Åkerlund på sitt sätt är träffande:

– Jag spelar *Macbeth* och andra pjäser som 'figurteater', men visst leder det tankarna till dockteater. En stor skillnad tycker jag är att figurerna blir besjälade i spelögonblicket, medan dockorna blir det när de tillverkas. Jag använder för oss välbekanta föremål och spelar upp en förkortad version av pjäsen. Det kan leda tankarna till barnteater, men det är inte det jag sysslar med. Min *Macbeth* är i hög grad en vuxenpjäs. Det är bara det att man som publik ska komma i rätt stämning för denna typ av föreställning. Jag brukar inleda med en skräda om Shakespeare – som ju föddes i Järvsö – för att göra publiken beredd på att det kan komma lite vad som helst från scenen.

ATT DET BLEV JUST *MACBETH* beror på att Lasse Åkerlund tycker det är en bra historia, en förtätad och intresseväckande berättelse om makt, om varför vi människor handlar som vi gör i olika situationer i livet.

– Att arbeta med figurer eller symboler om du så vill, är både roligt och praktiskt. Det är så vi ofta gör när vi ska förklara saker, vi tar sådant vi har omkring oss för att förklara de mest komplicerade skeendena. Men det jag gör är för den skull ingen "pedagogteater", ingen improvisation, utan det är Shakespeares egen text jag spelar. Sedan får människor tänka vad de vill om det som sägs från scenen. Och jag tror man gör det för att föremålen ger frihet att associera till en mängd olika situationer som pjäsen ger upphov till.

Intervju: Roland Heiel

Lasse Åkerlund i Macbeth

Skådespelare: Lasse Åkerlund
Regi: Lasse Åkerlund
Scenografi: Lasse Åkerlund

Målgrupp: från 16 år
Föreställningens längd: 45 min
Spelplats: 3 x 2 m
Pris per föreställning: kr 6 500:-

KONTAKT:
Teater Allena
Lasse Åkerlund
Box 86, Stene 5031 Järvsö
e-post: info@allena.se
www.allena.se/sjovver/macbeth.html

Lasse Åkerlund Teater Allena
Box 86 820 40 Järvsö
tfn 0651 - 40173; 070 - 221 0806